

Capitolul VIII

DEZVOLTAREA DURABILĂ - DEZIDERAT PENTRU SECOLUL XXI

Grija pentru conservarea resurselor naționale și pentru protecția mediului, care ne-ar asigura atât nouă, cât și generațiilor următoare, un standard de bunăstare și un mediu sănătos, necesită aderarea țării noastre la strategiile internaționale referitoare la mediu și sănătate. Semnând Declarația Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare de la Rio de Janeiro din 1992, Republica Moldova și-a manifestat voința și și-a asumat obligația de a se integra în procesul global de tranziție la modelul de dezvoltare durabilă. În conformitate cu această obligațiune, în anul 2000, Consiliul Economic Suprem de pe lângă Președinția Republicii Moldova a aprobat „Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă”, elaborată în cadrul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Obiectivele strategice, prevăzute pentru următorii 20 de ani, vizează în mod special creșterea bunăstării întregului popor și a fiecărui cetățean, precum și prosperarea generațiilor următoare.

Conform academicianului Teodor N. Țirdea (2002), în literatura științifică contemporană, mai ales după Summitul de la Rio de Janeiro (1992), depistăm tot mai frecvent o noțiune, extrem de importantă pentru asigurarea existenței umane – noțiunea de dezvoltare durabilă, căreia i se oferă o multitudine de definiții. Pornind de la aceste considerente, autorul definește *dezvoltarea durabilă* ca o astfel de formă de interacțiune (de coevoluție) a naturii și societății, în cadrul căreia se protejează biosfera, se asigură supraviețuirea omenirii și evoluția de lungă durată a acesteia (omenirii). De menționat că în societate există 2 fenomene originale, strâns legate între ele, interdependente, cum sunt dezvoltarea durabilă și noosferizarea, care interacționează, îmbogățindu-și astfel conținuturile și perfecționându-și concomitent funcțiile.

Pentru Republica Moldova dezvoltarea durabilă presupune o abordare complexă a problemei utilizării resurselor (Ion Jigău, 2001): 1) lipsa resurselor limitează dezvoltarea; 2) dezvoltarea localităților urbane și rurale provoacă poluarea mediului – solului, aerului, apelor de suprafață și freatice etc.; 3) exploatarea intensivă a unor resurse (solului, apelor, pădurilor) reduce capacitatea lor de regenerare, conduce la sărăcia populației.

Conflictul dintre cerințele creșterii economice și resursele limitate impune reorientarea omenirii spre alt model de dezvoltare socio-economică, deci, dezvoltarea durabilă.

8.1. Principii și obiective ale dezvoltării durabile

Esența dezvoltării durabile constă în “capacitatea de a satisface cerințele generației prezente, fără a compromite șansele generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități”. În modul acesta, în cazul regenerării resurselor, protejării mediului și respectării normelor morale, s-ar fundamenta o astfel de dezvoltare, care poate conduce la prosperitate.

Planul de Acțiuni la nivel mondial pentru mileniul III, cunoscut și sub denumirea Agenda 21, prevede obligațiuni politice ale statelor în domeniul dezvoltării și colaborării economice pe termen lung. În conformitate cu aceste obligațiuni, în țara noastră s-a elaborat Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă “Moldova-XXI” (2000), în care sunt prevăzute următoarele *principii ale dezvoltării durabile*:

- direcționarea dezvoltării spre ameliorarea calității vieții – creșterea speranței de viață, asigurarea unui înalt grad de instruire, garantarea drepturilor și libertăților omului;
- promovarea dezvoltării pentru oameni și prin oameni, ca proces unitar al creșterii economice, al investiției în capitalul uman și al asigurării securității ecologice;

- promovarea dezvoltării continue în baza stabilizării mediului și a conservării biodiversității, a integrării proceselor ecologice în actul decizional;
- promovarea unui nou concept de securitate a oamenilor – alimentară, economică, socială, ecologică, a alianțelor economice regionale și subregionale;
- eradicarea sărăciei, reducerea discrepanțelor în nivelul de trai al diferitelor categorii de populație;
- constituirea unei societăți civile deschise, în baza democratizării, descentralizării sistemului public și slăbirii rolului guvernelor, încurajării formațiunilor societății civile;
- dezvoltarea etnosului autohton și a minorităților în baza unor relații de armonie și respect față de valori;
- asigurarea cunoașterii, informării, conștientizării și participării populației la procesul de dezvoltare durabilă, accesul liber la informațiile cu caracter economic, social și ecologic, la crearea și utilizarea rețelelor naționale și internaționale de comunicare în domeniul dezvoltării durabile;
- ecologizarea cunoștințelor, remodelarea mentalităților, reorientarea sistemului educațional, eticomoral, cultural, științific și tehnologic spre noi valori intelectuale și spirituale;
- asumarea de către organele statale a atribuțiilor de elaborare și garantare a realizării programelor și strategiilor naționale de dezvoltare durabilă.

Aceste principii au ținut cont de opțiunile viitorului țării noastre: aderarea la structurile economice și politice ale Uniunii Europene pentru a obține până în 2010 statutul de membru asociat, ulterior efectuarea eforturilor pentru atingerea performanțelor economice, sociale și politice, care ar permite obținerea statutului de țară membră a Uniunii Europene; colaborarea cu alte țări și comunități în baza principiilor reciproc avantajoase; restabilirea și consolidarea inte-

grităţii teritorial-administrative a R.M.; dezvoltarea şi consolidarea democraţiei şi organizării sociale; creşterea economică şi a standardului de trai.

Deci, dezvoltarea durabilă prevede reforma globală a societăţii şi cuprinde toate aspectele dezvoltării umane.

În calitate de standard pentru dezvoltarea durabilă a R.M. servesc indicii de performanţă ai statelor dezvoltate şi modelul lor de progres accelerat.

Realizarea principiilor menţionate impune formarea unor structuri complementare în sistemul socio-economic: ecologice, de integrare şi conservare a capitalului natural, informaţionale, de valorificare a informaţiilor şi cunoştinţelor în resursele dezvoltării.

În baza principiilor, coordonatelor şi opţiunilor acceptate, în interesul naţional, dezvoltarea pe termen lung a RM are următoarele *obiective strategice* de dezvoltare durabilă:

1. Obiectiv fundamental:

– bunăstarea, sănătatea şi educaţia societăţii în corelaţie cu cerinţele de conservare şi regenerare a resurselor naturale, precum şi cu garanţiile pentru generaţiile viitoare.

2. Obiective principale:

- formarea unui potenţial competitiv pentru relansarea şi stabilizarea creşterii economice, a dezvoltării umane durabile;
- realizarea standardelor unui trai decent;
- formarea capitalului uman în corespundere cu exigenţele ştiinţifice, tehnologice, informaţionale şi morale;
- consolidarea structurală a sistemului socio-economic pe baze durabile, în conformitate cu criteriile de integrare în Uniunea Europeană;
- reformarea sistemului de securitate socială;
- monitorizarea şi ajustarea continuă a parametrilor dezvoltării la performanţele economice, sociale şi cele din domeniul protecţiei mediului.

Principiile și obiectivele strategice de dezvoltare durabilă prezintă pentru RM o șansă de a se integra în familia statelor civilizate și de a evita marginalizarea. Realizarea obiectivelor acceptate necesită anumite strategii și programe naționale și sectoriale.

Durata perioadei de realizare a obiectivelor se divide în 2 etape:

1. Etapa 1, intermediară, pentru anii 2000–2005, cu scopul de depășire a crizei generale a sistemului socio-economic și politic, trecerea la faza creșterii economice, ameliorarea calității vieții, stabilizarea statalității. Această etapă prevede realizarea reformelor structurale, macroeconomice, finalizarea suportului legislativ al tranziției la economia de piață, funcționalizarea mecanismelor economice.

2. Etapa 2, pentru perioada anilor 2006–2020, cu scopuri strategice în domeniile economic, capitalului natural, capitalului uman, democratizării societății. Astfel, în domeniul economic, scopul strategic principal va fi atingerea securității economice, sporirea avuției naționale în urma funcționării normale a economiei de piață, care va face posibilă protecția socială. În sfera capitalului uman scopul strategic principal constă în ridicarea standardelor calității vieții, asistenței medicale, accesului la educație, protecției sociale, precum și asigurarea unui mediu sănătos la locurile de muncă, de trai și odihnă.

La etapa actuală, în Republica Moldova s-au efectuat esențiale reforme reușite, precum și nereușite: privatizarea întreprinderilor, liberalizarea prețurilor și reducerea deficitului de mărfuri și servicii; introducerea monedei naționale și controlului inflației; instituirea infrastructurii economice de piață, instituirea sistemului bancar etc. Însă economia națională este slab structurată, suportul legislativ se prezintă incoerent și contradictoriu, privatizarea în baza bonurilor patrimoniale nu și-a atins ținta.

8.2. Direcții strategice ale dezvoltării durabile

Realizarea obiectivelor prevăzute de strategia națională este direcționată la politici, instrumente, scenarii respective și implementarea în practică. Referindu-ne la politici, direcțiile strategice includ: politica economică, politica în domeniul resurselor umane, politica socială, politica în cercetare-dezvoltare, politica de mediu, politica în dezvoltarea localităților și amenajării teritoriului.

Este clar că pentru medicii cele mai importante politici în domeniul resurselor umane, deși și celelalte politici, sunt indiscutabil importante și influențează domeniul respectiv. De exemplu, în politica economică obiectivele principale ale strategiei se încadrează:

- pe termen scurt – în stoparea declinului economic, stimularea investițiilor și acumulărilor în vederea asigurării unei creșteri economice de 2–5 %;
- pe termen mediu – stabilizarea creșterii economice prin restructurarea întreprinderilor și sectoarelor, de reorientare a relațiilor comerciale și de cooperare economică;
- pe termen lung – realizarea obiectivelor dezvoltării umane, care se regăsesc în diverse forme și proporții pe termen scurt și mediu: creșterea produsului intern brut per capita, securitatea ecologică etc.

Dar scenariul de dezvoltare până în 2020 se poate baza pe o serie de factori favorabili: poziția geografică, apropiată de țările dezvoltate ale Europei, cererea mare la bunurile de consum, cauzată de tinerețea relativă a populației, prezența anumitelor resurse naturale (terenuri fertile, plantații multianuale de vii și livezi) și umane, capacități subutilizate de producție, posibilități de extindere a sectorului privat.

Politica în domeniul resurselor umane include evoluția demografică, educația, cultura și sănătatea.

La momentul actual situația demografică în RM este afectată de tranziția economică. Evoluția demografică în perspectivă poate demara în trei scenarii: creșterea numărului de populație în cazul redresării economiei țării și creșterii ei esențiale; menținerea echilibrului (stabilizarea) numărului de populație în cazul stopării declinului economic, creșterii moderate, dar durabile, a economiei și ameliorării bunăstării oamenilor; descreșterea numărului de populație din cauza continuării înrăutățirii situației economice, urmată de scăderea fertilității, sporirea mortalității, mărirea ratei de îmbătrânire. Luând în considerare necesitatea minimalizării costurilor sociale, precum și a optimizării presiunii antropogene asupra mediului, ar fi preferabilă pentru noi varianta „echilibru”.

• În domeniul educației este necesară normalizarea actualei situații precare a învățământului obligatoriu în teritoriu. Cea mai acută, dificilă și multidimensională problemă este instituirea unor noi mecanisme de management și finanțare a învățământului, care ar garanta funcționarea echilibrată a sistemului și accesul fiecărui copil, în condiții normale. După gradul de importanță, garantarea reală a accesului egal la educație echivalează cu alegerea corectă a obiectivelor strategice de dezvoltare durabilă. De asemenea, este importantă și educația ecologică, și instruirea profesională a specialiștilor.

Resursele umane includ și evoluția culturii, prin care se subînțelege totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire, precum și instituțiile, manifestările necesare pentru comunicarea acestor valori. Cultura vizează nu numai elementele manifestărilor spirituale și intelectuale, tradițiile, datinile unei identități naționale (folclorul, etnografia, tradițiile, arta, literatura ș.a.), dar și tot ce au acumulat popoarele în decursul istoriei civilizației: cultura în economie, în politică, în administrație, în consum de deservire, comportamentul, relațiile familiare, morale, cultura igienică etc.

Permanenta grijă privind păstrarea tradițiilor, folclorului, literaturii, artei populare nu poate fi o piedică pentru integrare într-un

spațiu spiritual paneuropean și universal, în scopul apropierii de alte valori culturale din lume. În acest context, trebuie de menționat că elementele de cultură națională, riguros selectate și abil prezentate lumii, au șanse de a rezista în competiția mondială a valorilor, pot face față unui dialog eficient între culturi.

Sub aspectul dezvoltării durabile, este foarte importantă politica socială, care necesită ierarhizarea adecvată a priorităților, referindu-se la ocuparea forței de muncă, elaborarea și respectarea legislației muncii, stabilirea unei politici salariale benefice, protecția socială echitabilă (asigurarea socială, asistența socială), asigurarea sănătății și securității muncii, politica de mediu, politica de dezvoltare a comunităților și de amenajare a teritoriului.

În compartimentul sănătății și securității muncii sunt incluse 2 obiective: garantarea securității muncii și reducerea riscurilor morbidității profesionale. Realizarea acestor obiective necesită astfel de acțiuni, ca adoptarea și punerea în aplicare a Legii Inspecției Muncii, înființarea și organizarea Inspecției Muncii ca organ de control al aplicării dispozițiilor legate de acest domeniu, crearea unui sistem specializat de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, care să stimuleze agenții economici să investească în securitatea condițiilor de muncă, monitorizarea condițiilor de muncă din unități economice cu dispunerea măsurilor de încadrare în normele legale, reformarea instituțională în domeniul protecției muncii în corespundere cu normele Uniunii Europene etc.

Realizarea principiilor de dezvoltare durabilă este o necesitate a timpului, ceea ce s-ar solda cu rezultate eficiente corespunzătoare a prevederilor ecologice contemporane, a intereselor societății umane.